

100 جىللىق كۈزىنى چۈشەندۈرگەن ئىككىنچى قىسىمىنىڭ رۇخسەت نامى، داپكەتلىك ئۆزىنىڭ

شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونىنىڭ قۇرۇلۇشى:

ۋلى باستامما سونى ۋورس اشتى

قىزىل بىزدەر 19

□ انار بۇلت / شېنجاڭ گازەتنىڭ ئىشلىشى لى ياك

1955 - جىلى 10 - ايدىڭ 1 - كۈنى ۋۇرۇمچى قالا سىندى ۋار ۋلت بۇقاراسى ۋان شىرقاق، بېگە باسپ، شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇلغاندىن شات مەرەپمەن تويلادى. □ ماتەريال سۈرەت

”مەملەكەت مەرەكەسنى قۇتتىق. تايمىز! شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى را. يونى قۇرۇلغاندىن قۇتتىق تايمىز!“ - 1955 - جىلى 10 - ايدىڭ 1 - كۈنىڭى «شېنجاڭ گازەتنىڭ» 1 - بەتتىدە. گى ۋىر جول ۋلكەن ۋرپە ەكى كورنەكتى لىپ بەلگىسىمەن تىيانشان لىبىندى ۋار ۋلت ۋلاندا. رىنىڭ جۇرەك جاردى قۇانشىن بەينەلەدى.

ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا مەملەكەتنىڭ ۋىر تۇتاس باسلىغىدە. دا، از ۋلتىق ۋىجى قونىستانغان جەر. لەردە ۋىرلىك ئۆتونومىيا جۇرگە. زىپ، ئۆتونومىيا وركاننى قۇرۇپ، ئۆتونومىيا ۋىقەن جۇرگىزۋدى مەڭ. زەيدى. 1955 - جىلى شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇلدى، وسى ۋىر ۋلى باستامما شېنجاڭنىڭ بۇگىدە. گى جاراسىمىدىلى مەن ورنىقتىلىمە. نىڭ، گۈلدەنپ - كوركەيۋى مەن دامۇنىڭ نەگىزىن قالاپ، ۋلتىق نىدە. تىماقتاسا لىبا باسقان داڭق پەن نۇر شۇمىلانى تۇلعالادى.

بايسالىدى دا ورنىقتى قادام

«قورعاس ۋدانى شەجرەسىدە. دەگى» ۋىر تارىخى سۈرەت كوزگە وتاي باسلاى - كۈرە جولدا قار - مۇز، ماقتالى كىم كىنگەن ادامدار قىزىل تۇدى بىيك ۋستاپ، داڭغارا قامىپ، بارابان سوغۇدا، كو. رىنىسى وتە دۇماندى. بۇل 1953 - جىلى 11 - ايدىڭ 15 - كۈنى قورعاس ۋدانى يىچىگاشان سىبە ۋلتىق ئۆتونومىيا ۋماعى (ۋىل) قۇرۇلغان كەزدەگى كورنىسى.

1953 - جىلى شېنجاڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا قىزمەتنى ورسىتە. تىپ، قورعاس ۋدانىدىن سىبە ۋلتى ۋىجى قونىستانغان يىچىگاشاندى تۇ. يىندە سىناق ەتۋگە تاڭداپ، يىچىگاشان سىبە ۋلتىق ئۆتونومىيا ۋماعىنى (ۋىل) قۇردى. ۋاقىت بىلىنبەي ۋوتىپ 2014 - جىلى كەلگەندە، يىچىگاشان سىبە ۋلتىق ۋىل قورعاس قالا سىنا قاراتىلدى، لىدا وسى شۇ. عىلالى تارىخ ۋالى دە ادامداردىڭ ەسەنەن كوتەرلە قويغان جوق. ول رايونىمىزدىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتو. نوميانى جۇزەگە اسىرۋ جولىدىن نىق قادامىن ەستەلىككە لىدى.

1949 - جىلى 9 - ايدىڭ سوغىدە. دا جۇڭگو خالىق ساياسى ماسلىحات كەڭەسنىڭ 1 - كەزەكتى جالىپ ۋما.

جىلىسى ماقۇلداغان «جۇڭگو خالىق ساياسى ماسلىحات كەڭەسنىڭ ورتاق تۇغرىناماسىدا» مىناداي لىقنى بەلگىلەمە بار: ”ۋارقايسى از ۋلتىق ۋىرلىك قونىستانغان ۋىرلىك ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا اىقارپ، ۋلتىق ۋىرلىك قونىستانغان جىن سانىنىڭ از - كوپتىكى جانە ۋىرگىدە. نىڭ ۋلكەن - كىشىلىكى بويىنشا جەكە - جەكە ۋۇرلى ۋلتىق ئۆتونومىيا قۇرۇلمىدارىن قۇرۇنما بولادى“.

1952 - جىلى 9 - ايدا شېنجاڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا داپىندىق كومىتەتنى قۇرۇلغاندىن كەين، جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى شېنجاڭ بولمىشە بىۋروسىنىڭ باسلىغىدىن، قۇرۇغا داپىندىق قىزمەتتەرى بەل. سەندى لىكەرىلەتلىدى.

”داپىندىق كومىتەتنى“ بۇكىل شېنجاڭ كۆلەمىدە جانزۇ، ۋەيغۇر، قازاق، موڭغۇل، سىبە، ورس قاتار. لى كوپ ۋلت جازۇندى ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا ۋىكت ماتەريالدا. رىن قۇراستىرىپ باستىردى؛ كوپ رەت لىگىمە ۋماجىلىسى اشپ، ۋارقا. سى جىكتەن ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتو. نومىا جىونىدە كەڭ كۆلەمدە پىكىر لىدى؛ باسقا از ۋلت ۋىرلىرىدە ادام جىبەرىپ، ولاردىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا جۇرگىزۋ تاجىرىيەلەردىن ۋىرەندى.

تەكشۈرۈ - زەرتتەۋ نەگىزىدە، 1953 - جىلى جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ورتالىق كومىتەتنى شېنجاڭ بولمىشە بىۋروسى پارتىيا ورتالىق كومىتەتنە «شېنجاڭنىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيالى اىقارۋ جوسپا. رىن (جوبا)» جولدادى. 1954 - جىلى 4 - ايدىڭ 13 - كۈنى پارتىيا ورتالىق كومىتەتنى شېنجاڭ بولمىشە بىۋروسى. نا تەلەگراپما قايتارىپ، وسى جوباعا نەگىزىن قوسىلدى.

جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ورتالىق كومىتەتنى شېنجاڭدىن ۋلت ماسەلەسىنىڭ ماڭزىدىلىغىغا، كۆزدەلە. لىكىن مەڭزەس، شېنجاڭنىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا جۇرگىزۋنە لىكە. رىندى - كەينىدى ۋىر سىپىرا ماڭزىدى نى نۇسقاۋ بەردى، ونىڭ ماڭزىدى

كومىتەتنى كەڭەسەننىڭ بۇرنى مەڭ. گەرۋىشى ەلسۋىيەر بۇرھانىنىڭ قىزى. ونىڭ ەسەندە مىنا ۋىر كورد. نىس باستان - لىقنى ساقىتلىدى: 1955 - جىلى 10 - ايدىڭ 1 - كۈنى شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇلغاندىن جارىيالىدى. ۋۇرۇمچى خالىق لىڭخىدا باستاۋىش مەكتەپنىڭ 3 - جىلدەن وقىپ جاتقان ول سا. باقتاستارمەن بىرگە بۇقارلىق شەرۋ قوسىنا قوسىلدى، بارلىق جەردى بارابان ۋۇنى، ۋان - ۋى ۋەنى كەرنەپ، شاتىق راي شىرقاۋ بىيىككە كوتەرىلدى. سول كۈنى كەسى ۋتو. راعالار مىنەسەندە تۇردى. قوسىندا. ۋى ول كەسەمەن بىرگە شاتىققا بو. لەندى.

شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى را. يونىنىڭ قۇرۇلۇشى پارتىيىنىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا ساياساتىنىڭ ۋلى جەڭسى، شېنجاڭدىن ۋار ۋلت حال. قىنىڭ ساياسى مەسەلىدىكى ۋىر ۋىس. ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا جىونىدەگى ۋىكت تارىخىنى كۆشەيتۋ قىزمەتنى - داپىندىق قىزمەتتىدەگى ماڭداي لىدى ۋىر ۋىس. 1955 - جىلى 2 - ايدان باستاپ گازەت - جۇرنال، رادىو سىياقتى كوپتەگەن فورمالار ارلقى بۇكىل شېنجاڭ كو. لەمىدە جان - جاقىلى، شىكەرلەي ۋىكت تارىخى قىمىلى جۇرگىزىلدى.

ۋتونومىيالى رايوندىق پارتكوم پارتىيا مەكتەپنىڭ بۇرنى ورنىبىسار مەكتەپ باسقى لادىشىڭ بىلاي دەدى: ۋىكت تارىخى ارلقى بۇكىل شېنجاڭدىن ۋار ۋلت، ۋار جىك خالىق ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيالى جۇرگىزۋ مەن ۋتونومىيالى رايون قۇرۇدىڭ كەلەلى ۋمانىن ۋتۇسىنىپ، وئانلىشلىق سانانى ۋوسىرىپ، ۋلتىق نىتتەمەن كۆشەيتىپ، ۋار ۋلت خالىق. نىڭ وئاندى كوركەيتۋ بەلسەندىلە. گىن ونان ارى قاۋلاتتى.

ۋلكە دارەجەلى ۋتونومىيالى رايون قۇرۇدا ونىڭ اتاۋى ماڭزىدى ماسەلە. ”شېنجاڭ ۋتونومىيالى رايون. نى“ دەپ، لىدە ”شېنجاڭ ۋەيغۇر ۋتونومىيالى رايونى“ دەپ اتاۋ جىونىدە دە مۇنان بۇردىن پىكىر بىرلىكىنە كەلە قويغان جوق بولاتىن. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى شېنجاڭ بو. لىمىشە بىۋروسى 1955 - جىلى 2 - ايدىڭ 28 - كۈنى شېنجاڭنىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيالى اىقار. ۋندىن ۋندىن اتاۋ ماسەلەسى جىونىدە ۋتوراعا ماۋ زىدۇڭغا، پارتىيا ورتالىق كومىتەتنە نۇسقاۋ سۇراۋ تەلەگراپما. سىن جولداپ، ”شېنجاڭ ۋەيغۇر ۋتونومىيالى رايونى“ دەپ اتاعان ۋجىون دەگەن ۋسىنىس بەردى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ورتا. لىق كومىتەتنى بەكىتۋ جاساپ، وسى پىكىرگە قوسىلدى ۋارى جانزۇ كادرلار ارانسىندا زور جانزۇشىل. دىق يەدىياسىن، ۋسوزسىز، ۋزدىك. سىز ساقىتتاۋ جانە جىوۋ، سونمەن

شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇلغاندىن تويلاى

بىيل 76 جاستاى مەملەكەتنىك ساياسى كەڭەس ۋلت جانە دىن

بىرگە ۋەيغۇر ۋلتى كادرلارى ارانسىدە. دىق زور ۋلتىقلىق يەدىياسى نىسا. يىن جىوۋ جىونىدە نۇسقاۋ بەردى. ۋىكت تارىخىنى ونان ارى كۇ. شەيتىپ، داپىندىق قىزمەتنى اناعۇر. لىم ويداىدى سىستەۋ ۋۇشىن، شېنجاڭ بولمىشە بىۋروسى اسلىكى جوسبارداى 1955 - جىلى 5 - ايدىڭ 1 - كۈنى شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇدى 10 - ايدا قۇرۇغا وزگەرتتى. 1955 - جىلى 9 - ايدىڭ 13 - كۈنى مەملەكەتنىڭ خالىق قۇرۇلغاندىن تۇراقتى كومىتەتنى 21 - رەتكى ۋماجىلىسىن وىكىزدى، ۋماجە. لىسى مەملەكەتنىڭ كەڭەستىڭ زۇڭلى جىوۋ نىلاي ورتاعا قويغان كەڭەس جوبانى بەكىتپ، شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇ، شېنجاڭ ۋلكەسى قۇرۇلمىن كۆشە. نىن قالدردۇ جىونىدەگى قاۋلىنى ماقۇلدادى.

1955 - جىلى 9 - ايدىڭ 20 - كۈنى شېنجاڭ ۋلكەلىك 1 - رەتكى خالىق قۇرۇلتاينىڭ 2 - رەتكى ۋما. جىلىسى ۋرۇمچىدە اشلىدى. جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسى ورتالىق كومىتەتنى ورتالىق كومىتەت ساياسى بىۋروسىنىڭ مۇشەسى، ەڭ جوعارى خالىق سوتى مەكەمەسىنىڭ باسقى، مەملەكەتنىڭ ساياسى كەڭەستىڭ ورنىبىسار ۋتوراعاسى دۇڭ بى. ۋدى ماچىلىسكە قاتناسۇغا جىبەردى. ۋما. جىلىسى قاتىستى قاۋلىنى ماقۇلداپ، شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايوندىق خالىق كومىتەتنىڭ مۇشەلەردىن سايلادى ۋارى سايلىدەن ازەزدى ۋتونومىيالى رايوندىق خالىق كومىتەتنىڭ ۋتوراعالىغا سايلادى.

1955 - جىلى 10 - ايدىڭ 1 - كۈنى شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونى قۇرۇلغاندىن جارىيالىدى. لادىشىڭ بىلاي دەدى: شېنجاڭ ۋەيغۇر ئۆتونومىيالى رايونىنىڭ قۇرۇلۇشى - شېنجاڭنىڭ تارىخى داۋمىدىن شەشۋى ساتتە جۇڭگو كوممۇنىستىك پارتىيىسىنىڭ شېنجاڭدىن ۋار ۋلت خالىقنا باششى. لىق ەتپ جاساعان تارىخى تالغامى. وسى بارىستا ۋار ۋلت خالىقنىڭ ۋىر تۇتاس كوپ ۋلتى وئان ۋلى شاڭ. راعىنا بولغان تانىمى ونان ارى تە. رەڭدەپ، وئانلىشلىق نىتا - نىقلاسى ونان ارى تاسقىنداپ، ۋلتىق ارانسىدە. دىق سەنمەن مەن نىتتەمەن ونان ارى نىعايدى.

ۋزدىكىسز قايراتانالىغا لىكەرىلەدى

پانار شام، كەتپەن، تاس تىرمەن، اعاش سوقا سىياقتى كونه ۋلكىدەگى ەگىس قۇردارى سىندى ناقتى زاتتار قىستاق تۇرغىندىن ۋندىرىسەندەگى، تۇرمىسندى سول ۋىر كەزدەردەگى جاپا - ماشاقتى ەستەلىككە لىدى؛ شىت جاپا قىستاق كومىتەتنى، مەكتەپ، جول سىياقتىلار. دىڭ سۇرەتتەرى ادامداردىڭ شالىق. ەان تۇرمىس تىرىشلىگىن، كوتەرىڭ. كى دە لىبا باسقان بەت - بەينەسىن لىدە. گىلەدى... قورعاس قالاى يىچىگاشان سىبە ۋلتىق ۋىلنىڭ يىچىگاشان قىستاق تارىخى ساراينىدا قىستاق تۇرغىنى دۇڭ شىنمىن: ”ۋلتىق

ۋىرلىك ئۆتونومىيا ۋتۇرمىسى ۋىز از ۋلت بۇقاراسىنا بىردەي ۋقىق جانە مارتەبە بەرىپ، ۋىزىدىڭ بىرگە كۆل. دەنپ دامۇمىزغا مۇمكىندىك جاسا. دى. قازىر ۋىزىدىڭ تۇرمىسىمىز بارغان سايىن جاقىسارپ كەلەدى“، - دەدى. يىچىگاشان سىبە ۋلتىق ۋىلى ەرەكشە ەگمىشلىك، باعىمىشلىق سىياقتىلاردى دامىتۋ ارقىلى 2020 - جىلى بۇكىل ۋىلدىڭ جان باسندە. دىق قولىداى تابىسى 19 مىڭ يۇاننان استى. وسى جەردە جاساپ جاتقان سىبە، جۇيزۇ، جانزۇ، ۋەيغۇر سىياقتى 20 ۋلت تاتۇ - ۋىتاتى ۋوتىپ، ۋلتىق نىتتەمەن گۈلى ۋزاق ۋاقت قۇلپىردى.

لادىشىڭ بىلاي دەدى: ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا ۋتۇرمىسىنىڭ شېنجاڭدا اىقارلۇقى ۋار ۋلت خالىقنىڭ نىتتەمەن ونان ارى كۇ. شەيتى، شېنجاڭنىڭ ساياسى، ەكو. نوميكا جانە مادەنىيەت سىستەرىنىڭ داۋمىن جەبەپ، شېنجاڭنىڭ ەكو. نوميكالىق داۋمىن جانە قوعامدىق لىبا باسۋىن تىڭ ساتتە لىكەرلەتتى. 1955 - جىلى بۇكىل رايوننىڭ ۋندىدە. رىس جالىپى ۋنىم قۇنى ۋىر مىللىيارد 230 مىللىون يۇان بولاتىن، بۇل كۈندەرى ۋىر تىرلىيىون 300 مىللىيارد يۇاننان استى. سۋىيەمدەي تەمىر جولى بولماۋدان جوعارى جىل. دامىدىقتى تەمىر جول داۋرىدە قادام تاستاۋغا دەين: تۇيىق، مەشەۋ شەت. كەرى جەردەن جىبەك جولى ەكو. نوميكالىق بەلدەۋى وزەكتى رايونىن قۇرۇغا دەين: بۇقارانىڭ تۇرمىسى شىر اس، كىەر كىمىگە جارىماۋدان تىنىشى ۋومىر، شات - شادىمان تىر. شىك كەشۋرگە دەين... تارىخ مە. نانى تالاسسىز دالەلدەدى: پارتىيىنىڭ ۋلت ساياساتى مۇلدە دۇرسى، ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا ۋتۇرمىسى شەكىسز لىزال.

”ۋىز باس شۇجى شى جىنپىڭنىڭ ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا تۇرمىسى نە تاباندى بولپ جانە كەمەلدەن. دىرىپ، ۋىر تۇتاستىق پەن ۋتو. نوميانى ۋشاستىرۋ، ۋلت فاكورى مەن ۋىرلىك فاكورىدى ۋشاستىرۋ“ سىندى ماڭزىدى نۇسقاۋنىڭ رۇخىن باتىل داپەكتىلەندىرۋمىز، تىيانتاندىرۋمىز، ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا قاتىستى زاڭ ەرەجەلەر مەن ساياساتتاردى ويداىدى زەرتتەپ، ويداىدى اىقارپ، ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتونومىيا ۋتۇرمىسىنىڭ لىزالدىلىغىن شېنجاڭنىڭ بايتاق دالاسىدا اناعۇرلىم ويداىدە. داي ساۋلەلەندىرۋمىز كەرەك“، - دەدى لادىشىڭ.

ۋار ۋلت بۇقاراسىنىڭ ۋوز - وزنە قوجاين بولۇ ۋقىمىن شىن مانىدە قامتاماسىز ەتپ، از ۋلت كادرلاردىن زور كۇشپەن باۋلىپ، تاڭداپ ۋوسىرىپ، ۋلتىق ۋىرلىك كەڭ كۆلەمدە ارالاسۋىن، جاپىي شىتەسۋىن، تەرەڭدەي توعسۋىن جەبەدى... ۋلتىق ۋىرلىك ئۆتو. نوميانىڭ شۇمىللى جولىندا شېنجاڭ ۋزدىكىسز قايراتانالىدا گەرىلەپ كەلەدى.